

Числівник як частина мови.
**Розряди числівників за
значенням і граматичними
ознаками**

Виконала:

Олена Лісова

План

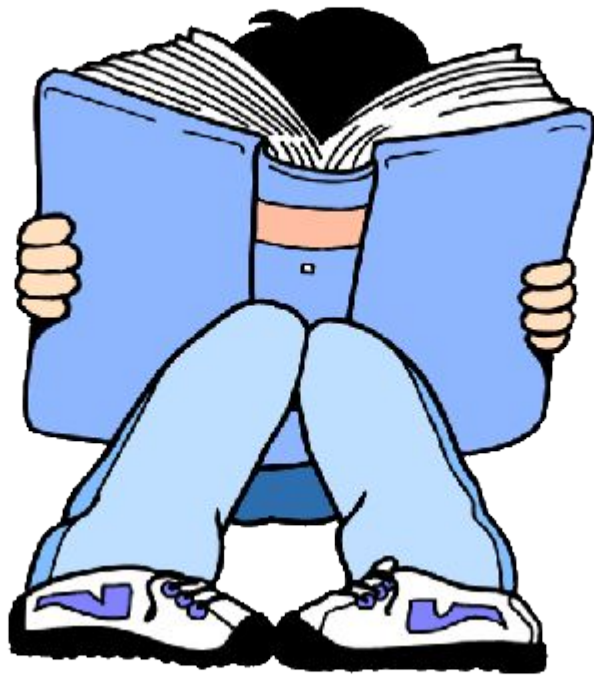
1. Визначення поняття “числівник” у працях сучасних дослідників.
2. Історія функціонування числівника в українській мові
3. Граматичні ознаки числівника
4. Синтаксична роль числівників
5. Розряди числівників за значенням та граматичними ознаками

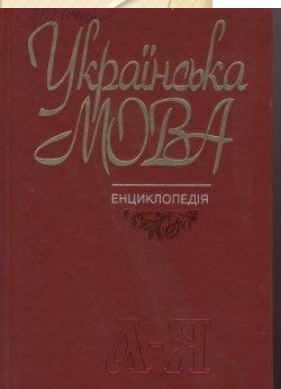
Список джерел

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М, Граматика української мови. Морфологія: Підручник.— К.: Либідь, 1993.— 336 с
 2. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; За ред. І. Вихованця.— К.: Унів. вид-во "Пульсари", 2004.— 400 с
 3. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова/ С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ . – К.: Літера ЛТД, 2011. – 560 с.
- Українська мова. Енциклопедія/Редкол.: Русанівський ВМ, Тараненко ОО, Зяблюк МП та ін- 2-е вид. випр. і доп.— К.: Українська енциклопедія, 2004. – 824 с**
- Сучасна українська літературна мова: Підручник/ О. Д. Пономарів, В.В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.- К.: Либідь, 2001. – 400 с.

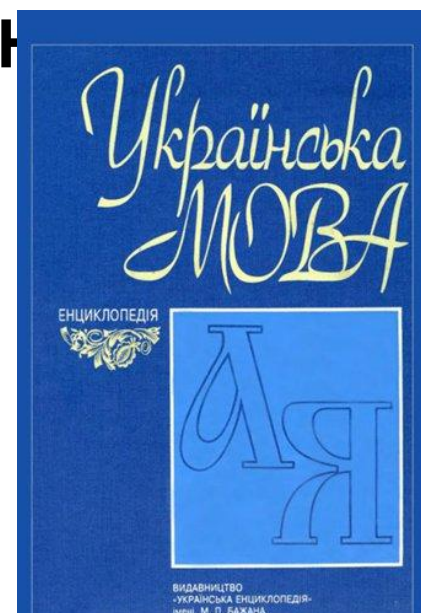

Визначення поняття “числівник” у
працях сучасних дослідників.

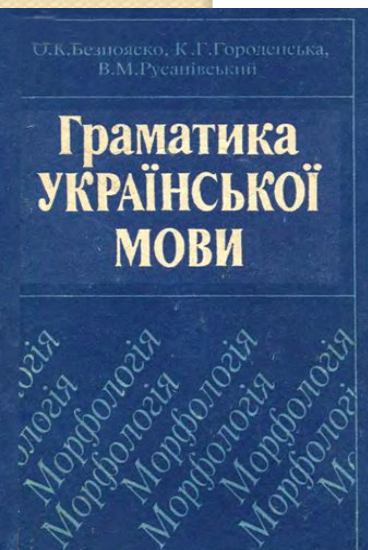

- **ЧИСЛІВНИК** — частина мови, клас слів зі значенням кількості.

(Українська мова. Енциклопедія/Редкол.: Русанівський ВМ, Тараненко ОО, Зяблюк МП та ін- 2-е вид. випр. і доп.— К.: Українська енциклопедія, 2004. – 824 с)

- **Числівник** — повнозначна частина мови, яка означає кількість предметів (певну або точно не визначену) та абстрактно-математичну кількість: двадцять студентів, дві третіх доби, багато друзів, декілька місяців; від ста відняти сорок— шістдесят; п'ять помножити на десять — п'ятдесят; корінь кубічний з дев'яти — три. (Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М, Граматика української мови. Морфологія: Підручник.— К.: Либідь, 1993.— 336 с)

- **Числівник** — частина мови, яка позначає означену чи неозначену кількість предметів та абстрактне число і виражає своє категорійне частиномовне значення в морфологічній категорії відмінка за обмеженого функціонування категорії роду і числа.

(Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; За ред. І. Вихованця.— К.: Унів. вид-во "Пульсари", 2004.— 400 с)

- Числівником називається частина мови, що означає абстрактно-математичне число або певну кількість однорідних предметів чи порядок предметів при лічбі.
- (Караман С. О. Сучасна українська літературна мова/ С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ . – К.: Літера ЛТД, 2011. – 560 с.)

Історія функціонування числівника в українській мові

Числівники — найпізніша за часом утворення частина мови. У давньорус. мові **кількісні слова входили до складу прикметників або іменників** з усіма типовими для них формами. Давньорус. слова одинь, дьва, трыє, четыре були короткими прикметниками, а шать, десшь, сорокъ, съто, тысгача з грамат. боку функціонували як іменники.

а	в	г	д	є	з	и	ѡ	УМ)
аз	вѣдѣ	глаголь	дѣбра	єсть	зело	земля	иже	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
і	к	л	м	н	ѡ	п	ч	
и	нако	люди	мыслете	наши	кѡ	он	пакѡї	черѣ
10	20	30	40	50	60	70	80	90
р	с	т	у	ф	х	ѡ	ц	
рци	слово	твердь	ук	ферт	за	пси	о	ци
100	200	300	400	500	600	700	800	900

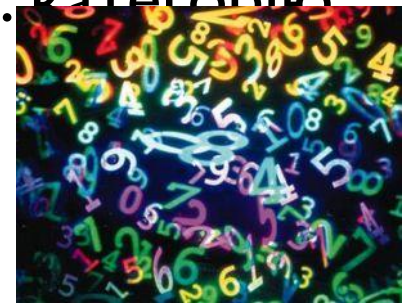
- Систему числівників українська мова в основному **успадкувала від давньоруської**, однак для одиниць вищого розряду давньоруська мова **мала свої назви**: 10 000 – тьма, 100 000 - легіон, 1 000 000 – леодр, 10 000 000 – ворон, 100 000 000 – колода.

- Слова, що позначають числа, **збиралися поступово з різних частин мови**. Так, числівники один, два, три, чотири – за походженням прикметники. Усі вони узгоджувалися за родом, числом і відмінком з іменниками, при яких вони стояли. Інші числівники – іменникового походження. (Пономарів О. Д.)

- З кількісних слів сформувалися числівники як окр. частина мови. Вони вирізняються майже повною втратою морфол. категорій роду і числа та модифікацією категорії відмінка, в якій наявні ознаки самостійності й залежності щодо пов'язаних з ними іменників (пор. п'ять хлопців, але п'ятьма хлопцями), а також синтакс. об'єднанням їх з ім. у єдиний складений член речення. Тому числівники виконують роль своєрідних лекс. морфем, конкретизуючи іменникову морфол. категорію числа.

Пам'ятки староукр. мови відбивають досить строкату картину розвитку числівникових слів, яка в основі своїй була східнослов'янською, але в зх. землях відчувався вплив сусідніх західнослов'ян. мов. Поряд з один вживається єден (під впливом польс. мови), поряд з двадцат — двадеслт, поряд з осмнадцать — осмогонадцать і под. Остаточно числівникова система усталилася як єдина в новій укр. літ. мові, хоч у деяких сучасних укр. діалектах і досі побутують давні форми. (ЕУМ)

Граматичні ознаки числівника

Відмінок	Число			
	однина			множина
	чол.	серед.	жін.	
Н. в.	один	одне (одно)	одна	одні
Р	одного	одного	одної (однієї)	одних
Д- в.	одному	одному	одній	одним
Зн. в.	один (одного)	одне (одно)	одну	одні (одних)
Оо. в.	одним	одним	одною (однією)	одними
Вл. в.	на (в) одному (однім)	на (в) одному (однім)	на (в) одній	на (в) одних

- Називаючи абстрактно-математичне число (наприклад: сто ділиться на п'ять) чи позначаючи кількість однорідних предметів (наприклад: три доби), числівники виражають ці значення в **граматичній категорії відмінка.**

- Віднесеність до **граматичного роду властива тільки окремим словам, що позначають кількість предметів**

(наприклад: один, одна, одно; два — дві, обидва — обидві; порівняйте також — мільйон і тисяча). **Більшість числівників, що позначають абстраговану чи конкретно виявлену кількість предметів, не виражають граматичного значення роду, а так само числа.**

- Числівники, що означають **порядок предметів при лічбі**, виражають ці значення в **граматичних категоріях роду, числа і відмінка**: шостий клас, шоста група, шосте червня, шості уроки, шостого класу, шостої групи, шостого червня.

Синтаксична роль числівників

- Усі числівники в реченні пов'язані з іменниками або є назвою числа без іменника.

Такі **синтаксичні сполучення числівника з іменником** у формах називного і знахідного відмінків функціонують **як один член речення — підмет або додаток.**

- У непрямих відмінках числівники, що позначають кількість, є узгодженими означеннями: у семи (скільких?) студентів, з п'ятнадцятьма (скількима?) гривнями.

- Числівники, що означають **порядок предметів при лічбі**, **завжди** виступають **узгодженим означенням**: десятий (який?) літак; до четвертого (якого?) класу.

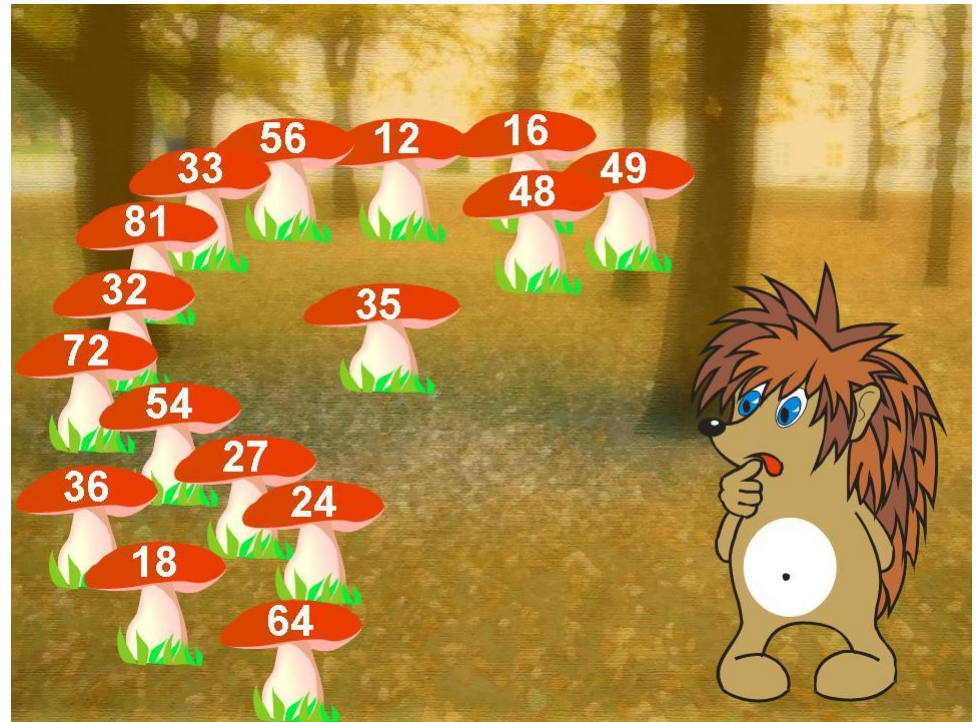
- Числівник може виконувати також роль **іменної частини складеного присудка** наприклад: Серце в нас одно, і шлях єдиний, тож приймай цей голос з України, братня Польще (М. Рильський).

Розряди числівників за значенням і граматичними ознаками

- За значенням і граматичними ознаками числівники поділяють на **кількісні** і **порядкові**.

- **Кількісні числівники** виражають кількісну характеристику предметів або абстрактне число і відповідають на питання скільки?

Кількісні числівники об'єднують кілька груп:

- 1) власне кількісні;
- 2) неозначено-кількісні;
- 3) збірні;
- 4) дробові.

3, 5, 7, 11, 13, 17, 19,

...

...

..., 4294967291.

- **Власне кількісні** числівники означають у цілих одиницях абстраговано-математичне число (p 'ятнадцять більше за p 5'ять у три рази) або певну кількість однорідних предметів (двадцять зошитів).

- **Неозначено-кількісні** числівники позначають загальну, точно не визначену кількість однорідних предметів або неозначену абстраговану кількість. Сюди належать слова кілька, декілька (якась кількість до десяти), кільканадцять (якась кількість до двадцяти), кількадесят (нечітка кількість у межах ста), кількасот (нечітка кількість у межах тисячі).

- **Збірні числівники** означають кількість предметів у сукупності, неподільній єдності їх, наприклад: двоє вікон, троє дітей, четверо коней, п'ятеро саней. У поєднанні з власне кількісними збірні числівники виражають сукупність, неподільну єдність і в більших вимірах, наприклад: сорок п'ятеро, сто п'ятдесят троє...

- **Порядкові числівники** означають порядок предметів при лічбі і відповідають на питання котрий? (котра? котре?).

Кількісні

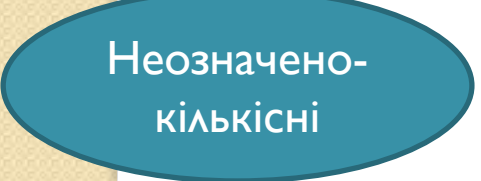
Власне
кількісні

Збірні

Дробові

Неозначено-
кількісні

Порядкові